

Nr 184

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om skydd för vissa kartor, m. m.; given Stockholms slott den 21 september 1956.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag om skydd för vissa kartor; samt
- 2) lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 16 december 1949 (nr 680) om förbud mot spridning av vissa kartor m. m.

GUSTAF ADOLF

Herman Zetterberg

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås lagstiftning i syfte att förhindra obehörig reproduktion av de av rikets allmänna kartverk, sjökarteverket eller sjöfartsstyrelsen upprättade officiella kartorna. Enligt förslaget skall sådana kartor vara föremål för författarrättsligt skydd, vilket medför att de icke får mångfaldigas utan tillstånd av vederbörande ämbetsverk eller av företag på vilket reproduktionsrätten överlåtits.

Vidare framlägges förslag om ändring i 1949 års lag om förbud mot spridning av vissa kartor m. m. av innebörd att den s. k. dubbla tillståndsprövningen i fråga om vissa kartor i större skala än 1: 20 000 slopas.

Förslag
till
Lag
om skydd för vissa kartor

Härigenom förordnas som följer.

Inom rikets allmänna kartverk, sjökarteverket eller sjöfartsstyrelsen upprättad officiell karta skall, utan hinder av vad som stadgas i 9 § lagen den 30 maj 1919 om rätt till litterära och musikaliska verk, vara föremål för skydd enligt nämnda lag.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1957 och skall äga tillämpning jämväl å karta, som upprättats dessförinnan, dock med följande undantag:

1) Har karta, som avses i denna lag, mångfaldigats före ikraftträdandet, må redan framställda exemplar fritt spridas.

2) Klichéer och andra hjälpmedel, som kunna användas endast för mångfaldigande av viss karta av angivet slag och som förfärdigats före ikraftträdandet, må fortfarande fritt användas för sitt ändamål till och med den 31 december 1957. Exemplar, som framställts med stöd härav, må fritt spridas.

F ö r s l a g

till

L a g

angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 16 december 1949 (nr 680)
om förbud mot spridning av vissa kartor m. m.

Härigenom förordnas, att 1 § lagen den 16 december 1949 om förbud mot spridning av vissa kartor m. m.¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

1 §.

(Gällande lydelse)

Genom tryck mångfaldigad, av annan än rikets allmänna kartverk eller sjöfartsstyrelsen framställd karta över svenskt område i större skala än 1 : 1 000 000 må ej hållas till salu eller annorledes spridas, om ej kartan blivit godkänd vid granskning i kartverket eller styrelsen i fråga om detaljer som kunna vara av betydelse för rikets försvar *samt, beträffande karta i större skala än 1 : 20 000, tillstånd till spridningen meddelats av kartverkskommissionen.*

Konungen fastställer närmare bestämmelser angående sådant godkännande av karta eller tillstånd till spridning därav som avses i första stycket. Vad i första stycket stadgats skall ej gälla spridning inom försvarsväsendet av karta som framställt för dess räkning.

(Föreslagen lydelse)

Genom tryck mångfaldigad, av annan än rikets allmänna kartverk eller sjöfartsstyrelsen framställd karta över svenskt område i större skala än 1 : 1 000 000 må ej hållas till salu eller annorledes spridas, om ej kartan blivit godkänd vid granskning i kartverket eller styrelsen i fråga om detaljer som kunna vara av betydelse för rikets försvar; *Konungen meddelar härom närmare bestämmelser.*

Vad *sålunda* stadgats skall ej gälla spridning inom försvarsväsendet av karta som framställt för dess räkning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1957.

¹ Senaste lydelse av 1 § se SFS 1955:393.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 13 april 1956.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, statsråden ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM.

Efter gemensam beredning med cheferna för försvars-, finans- och jordbruksdepartementen samt statsrådet Hjalmar Nilson anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, fråga om *upphovsmannarätt till officiella kartor m. m.* samt anför därvid följande.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 30 december 1952 tillkallade statsrådet Hjalmar Nilson sakkunniga för att verkställa utredning och avgiva förslag rörande framställningen och tillhandahållandet av fotogrammetriska kartor och annat fotogrammetriskt material jämte därmed sammanhängande frågor.¹

I ett den 28 juni 1955 dagtecknat betänkande (SOU 1955: 26) har de sakkunniga, som antagit benämningen 1953 års fotogrammetriutredning, framlagt åtskilliga förslag rörande flygfotograferingsverksamhetens framtida omfattning och organisation m. m. Den vidare behandlingen av dessa förslag ankommer på jordbruksdepartementets handläggning. Utredningen har jämväl till behandling upptagit frågan om upphovsmannarätt till kartor och fotobilder m. m. samt övervägt möjligheterna att vidtaga vissa uppmjukningar i gällande sekretessbestämmelser rörande kartor. I dessa delar har föreslagits vissa på justitiedepartementets handläggning ankommande lagstiftningsåtgärder.

Över betänkandet har efter remiss yttranden avgivits av överbefälhavaren, sjökarteverket, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen, byggnadsstyrelsen, statens geotekniska institut, statskontoret, statistiska centralbyrån, riksräkenskapsverket, domänstyrelsen, lantbruksstyrelsen, lantmäteristyrelsen, rikets allmänna kartverk, skogsstyrelsen, kommerskollegium, Sveriges geologiska undersökning, kollegienämnden vid tekniska högskolan i Stockholm, styrelsen för skogshögskolan och statens skogsforskningsinstitut, styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök, läns-

¹ De sakkunniga var generaldirektören C.-H. Nordlander, tillika ordförande, numera överdirektören i skogsstyrelsen F. Johansson, numera överdirektören i rikets allmänna kartverk B. Lundgren samt byråchefen i kartverket F. Jonasson med numera verkställande direktören i riksförbundet landsbygdens folk, jur. kand. N. A. Svensson som sekreterare.

styrelserna i Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län samt Airborne Mapping Ltd. aktiebolag, Bolidens gruvaktiebolag, generalstabens litografiska anstalt, nämnden för skoglig fotogrammetri, Scandinavian Airlines System, Svensk flygtjänst aktiebolag, Svenska stadsförbundet, Svenska landskommunernas förbund, Indalsälvens regleringsförening, Svenska teknologföreningen, Svenska vattenkraftföreningen, Svenska vägföreningen, Sveriges skogsägareförbund, Sveriges skogsägareföreningars riksförbund, Sveriges lantmätareförening och Sveriges riksidrottsförbund.

Därjämte har Svea hovrätt och auktoritetskommittén yttrat sig över belänkandet, såvitt avser frågan om upphovsmannarätt till kartor och fotografier m. m.

Lantmäteristyrelsen har vid sitt yttrande fogat yttranden från överlantmätarna i Stockholms, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Göteborgs och Bohus, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län. Skogsstyrelsen har bifogat yttranden från skogsvårdsstyrelserna och skogssällskapet, och länsstyrelsen i Jämtlands län har bifogat yttrande från överlantmätaren i länet.

Kartverket har sedermera den 6 april 1956 inkommit med en promemoria angående behovet av en lagstiftning om upphovsmannarätt till officiella kartor m. m.

Jag anhåller nu att till behandling få upptaga sistnämnda fråga ävensom spørsmålet om uppmjukning av gällande sekretessbestämmelser rörande kartor.

I. Upphovsmannarätt till officiella kartor

Inledning

Enligt instruktionen för rikets allmänna kartverk och kartverkskommissionen den 21 juni 1946 (SFS 468, ändrad genom SFS 1949: 684) har kartverket till uppgift att upprätta och utgiva geodetiskt grundade ekonomiska och topografiska kartor, fotokartor och översiktskartor över riket. Kartverkskommissionen har till uppgift att vara ett rådgivande organ åt kartverket i mera betydelsefulla frågor rörande riktlinjerna för de allmänna kartarbetena.

Kartutgivningen skall jämlikt instruktionen avse vissa angivna kartor, bland vilka märkes fotokartan i skala 1:10 000, den ekonomiska kartan i samma skala samt topografiska kartan.

Sedan lång tid tillbaka har mellan staten och generalstabens litografiska anstalt — ett till Esseltekoncernen hörande företag — funnits avtal om reproduktion, tryckning och försäljning av vissa av de officiella kartorna. Dessa avtal har varit utformade som sedvanliga förlagsavtal, genom vilka anstalten såsom förläggare fått ensamrätt till kartorna i vad å kartverket ankommer. Statsverket erhåller royalty på försäljningen och anordningen innefattar jämväl i övrigt vissa fördelar för det allmänna.

Principiellt är kartor föremål för författarrättsligt skydd enligt lagen den 30 maj 1919 om rätt till litterära och musikaliska verk, vilket innebär att de ej får reproduceras utan tillstånd av vederbörande rättsinnehavare. I den mån en karta, såsom fallet är beträffande fotokartan, kan betraktas som fotografisk bild, skyddas den principiellt enligt lagen den 30 maj 1919 om rätt till fotografiska bilder. Även detta skydd innebär att reproduktion ej får ske utan tillstånd av rättsinnehavaren. Av skäl som anföres i det följande kan det emellertid ifrågasättas om författarrättsligt eller fotografi-rättsligt skydd åtnjutes för kartor, som är upprättade av statlig myndighet.

Spörsmålet huruvida de officiella kartorna är föremål för sådant skydd var tidigare icke av någon större praktisk betydelse. För framställning av goda reproduktioner fordrades då tillgång till kartoriginalen, och över dem förfogade endast kartverket eller anstalten, i den mån utgivningsrätten överlåtits på denna. Reproduktionstekniken har emellertid nu utvecklats så, att dispositionen över kartoriginalen ej längre är lika avgörande som tidigare. I ingalunda oväsentlig omfattning förekommer det att de officiella kartorna yrkesmässigt reproduceras och försäljes av andra personer och företag än anstalten.

Nu berörda förhållanden har föranlett att i samband med vissa år 1954 mellan kartverket och anstalten ingångna avtal, vilka bland annat avser topografiska kartan och den ekonomiska kartan, träffats ett särskilt tilläggsavtal, vari förklarats att de kartverket tillkommande royaltybeloppen m. m. fastställts under förutsättning av ensamrätt för anstalten till reproduktion, tryckning och försäljning av de med avtalen avsedda kartorna; om sådan ensamrätt icke kunde medgivas anstalten före den 1 juli 1956, skulle förhandlingar upptagas mellan parterna rörande ändrade royaltysatser m. m., om anstalten så påfordrade.

Med anledning av vad sålunda förekommit har utredningen till behandling upptagit frågan om upphovsmannarätt till de officiella kartorna. Innan redogörelse lämnas för dess förslag i detta ämne, må anföras uppgifter om hithörande bestämmelser i gällande rätt samt utredningens tolkning av dessa.

Gällande rätt

Såsom förut berörts är kartor principiellt föremål för skydd enligt författarlagen och fotografilagen. Enligt förstnämnda lag äger författare bland annat uteslutande rätt att genom tryck, fotografi eller på annat sätt mångfaldiga sitt verk. Dock stadgas bland annat den inskränkningen i rätten att det är tillåtet att mångfaldiga verk för enskilt bruk. Författarrätten kan med eller utan inskränkning överlätas till annan. Rätten upphör enligt lagen 30 år efter författarens dödsår. För verk av författare utan uppgivet eller under diktat namn räknas tiden från det år, då verket först offentliggjordes.

Den som framställt fotografisk bild äger enligt fotografilagen bland annat uteslutande rätt att mångfaldiga bilden genom fotografi, varmed jäm-

ställes annat, fotografi liknande förfarande. Med sistnämnda uttryck avses exempelvis mångfaldigande genom kliché eller plåt, som framställts på fotografisk väg. Även här är mångfaldigande för enskilt bruk tillåtet. Rätten kan överlätas och varar som huvudregel 15 år från det, då bilden först utgavs.

Då det gäller att bedöma huruvida författarrättsligt eller fotografirättsligt skydd åtnjutes även för kartor som är officiella, måste beaktas att dessa utgör allmänna handlingar i tryckfrihetsförordningens mening. Regeringsformens och tryckfrihetsförordningens regler om allmänna handlingars offentlighet innebär bland annat i princip en rätt att i tryck offentliggöra sådana handlingar. Av betydelse är vidare, såvitt angår andra kartor än fotobilder, ett stadgande i 9 § författarlagen, enligt vilket vissa uppräknade handlingar, »så ock andra allmänna handlingar», förklaras uteslutna från skydd enligt lagen.

Utredningen anför, att skilda uppfattningar framträtt rörande innebörden av sistnämnda undantagsstadgande. Enligt en åsikt gives härigenom endast en erinran om vad som gäller redan enligt de åsyftade reglerna i regeringsformen och tryckfrihetsförordningen. Enligt en annan mening åter har stadgandet självständig betydelse. Något domstolsavgörande, som skulle kunna tjäna till ledning, föreligger utredningen veterligen icke. Av vad utredningen anför i fortsättningen framgår, att den för sin del ansluter sig till den senare av de båda uppfattningarna; enligt utredningen är frågan i vad mån allmänna handlingar, som principiellt är föremål för författarrätt, kan tryckas utan tillstånd av rättsinnehavaren beroende av hur undantagsstadgandet tolkas. Med stöd av vissa uttalanden i motiv och annorstädes finner utredningen det ligga närmast till hands att utgå från att de officiella kartorna är hänförliga under stadgandet och att dessa således icke är föremål för författarrättsligt skydd.

Även beträffande sådana officiella kartor som principiellt faller under fotografilagen undersöker utredningen huruvida principen om allmänna handlingars offentlighet medför att de måste anses undantagna från skydd enligt lagen. Utredningen finner emellertid övervägande skäl — särskilt det förhållandet att något mot 9 § författarlagen svarande undantag icke upptagits i fotografilagen — tala för att så icke är fallet.

Nu behandlade spörsmål är föremål för utredning i ett vidare sammanhang inom auktorrättskommittén, som har till uppgift att förbereda en allmän revision av den upphovsmannarättsliga lagstiftningen.

Utredningens förslag

Utredningen anser att det föreligger en uppenbar risk att den verksamhet för reproduktion av de officiella kartorna som numera bedrivs av andra företag än generalstabens litografiska anstalt snabbt kan få en så vidgad omfattning, att det kommer att rubba grunderna för de mellan kartverket och anstalten gällande avtalen. Utredningen erinrar härvid om det

från anstaltens sida gjorda förbehållet om rätt att upptaga förhandlingar om ändrade royaltysatser m. m., om den ej före den 1 juli 1956 kunde medgivas ensamrätt att reproducera, trycka och försälja kartorna.

Utredningen nämner i detta sammanhang, att kartverkets inkomster av försäljning av de officiella kartorna under de senaste åren uppgått till i medeltal nära 500 000 kronor om året. Detta i och för sig betydande belopp anger likväl ej hela storleksordningen av problemet. I komplexet av avtal mellan kartverket och anstalten föreligger det nämligen ett samband mellan de inkomster, som anstalten kan påräkna vid försäljning av de mera gångbara kartorna, och den ersättning, som anstalten betingat sig för tryckning av de mindre gångbara kartorna. Så till exempel torde de utgifter anstalten har för tryckning, lagerhållning och distribution av den ekonomiska kartan icke täckas av tryckningsersättning och inkomster vid försäljning, men denna förlust har beräknats bli uppvägd av de inkomster anstalten ansett sig kunna erhålla exempelvis vid försäljning av särtryck av den topografiska kartan. Om denna möjlighet till utjämning skulle bortfalla eller väsentligt minska, skulle detta, anför utredningen, betyda ej blott att statsverket skulle gå förlustigt royaltyavgifter vid försäljning av dylika särtryck utan framför allt att statsverkets kostnader för tryckningen av den ekonomiska kartan skulle kunna öka väsentligt.

Vid ett bedömande av frågan huruvida upphovsmannarätt — i motsats till vad nu synes vara fallet — bör tillkomma kartverket beträffande de officiella kartorna är det, fortsätter utredningen, anledning att starkt understryka, att en dylik utvidgning icke torde kunna anses stå i strid med de principer, som ligger till grund för bestämmelserna om tryckfrihet. Vad det här gäller är endast huruvida kartverket skall ha möjlighet att ordna exploateringen av det av verket framställda kartmaterialet på ett sådant sätt, att det allmänna får täckning för någon del av de mycket betydande kostnaderna för kartframställningen.

Utredningen finner för sin del att sådan möjlighet skall finnas, och anser alltså att de av kartverket upprättade officiella kartorna bör erhålla samma skydd i auktorrättsligt hänseende som av enskild utgivna kartor.

Vad nu sagts om kartor, som upprättats av kartverket, äger enligt utredningens mening i princip tillämpning även på sjökort, som upprättats av sjöfartsstyrelsen (tidigare sjökarteverket).

Utredningen yttrar vidare, att den är medveten om att frågan om auktorrättskydd beträffande av kartverket och sjöfartsstyrelsen framställda officiella kartor endast utgör en del av det större problemet om upphovsmannarätt till allmänna handlingar över huvud taget, vilket torde komma att behandlas av auktorrättskommittén. Frågan är emellertid så brännande beträffande de officiella kartorna, att det icke synes utredningen möjligt att vänta med dess avgörande till dess den nya auktorrättslagstiftningen kan väntas bli genomförd. Utredningen, som i detta spörsmål samrått med auktorrättskommittén, förordar därför att frågan för de officiella kartornas del löses genom en lagstiftning av provisorisk karaktär.

I enlighet med det anförda har utredningen upprättat förslag till lag om rätt till vissa kartor.

Enligt förslaget skall den författare enligt författarlagen tillerkända utslutande rätten att genom tryck, fotografi eller på annat sätt mångfaldiga sitt verk, oavsett bestämmelsen i 9 § i nämnda lag, tillkomma kartverket och sjöfartsstyrelsen beträffande av dem upprättade officiella kartor. Med officiella kartor avser utredningen sådana kartor, som det enligt verkens instruktioner eller i övrigt enligt statsmakternas beslut åligger verken att upprätta och utgiva oberoende av huruvida beställningar å dem föreligger eller ej. Under skyddet kommer således exempelvis icke att inrymmas sådana kartor, som upprättas å kartverkets beställningsavdelning åt enskild beställare. Enligt utredningens mening kan visserligen även här starka skäl anföras för att upphovsmannarätt bör finnas oberoende av att kartorna till följd av att de framställts av ett statligt organ är att anse som allmänna handlingar. Beträffande kartor av denna karaktär föreligger dock ej samma behov av en omedelbar lösning som i fråga om de officiella kartorna, och man synes därför här utan större olägenhet kunna avvakta den mera definitiva gränsdragning i fråga om upphovsmannarättens omfattning, som torde komma att företagas av auktorrättskommittén. Vad nu sist sagts gäller också kartor som upprättas inom lantmäteriorganisationen ävensom av andra myndigheter än de nu nämnda.

Den nya lagen bör enligt utredningen träda i kraft den 1 juli 1956. Emellertid torde en viss övergångstid vara behövlig för att dessförinnan lovligen framställda kartor skall kunna få avsättas eller spridas. Den tillverkning av kartor, som kommer att träffas av de föreslagna bestämmelserna, har emellertid i vart fall hittills huvudsakligen haft karaktär av tillverkning av kartor i begränsade upplagor och för speciella ändamål av tillfällig art, exempelvis för orienteringstävlingar och liknande. Med hänsyn härtill anser utredningen att någon längre övergångstid ej erfordras. Utredningen förordar att övergångstiden bestämmes till ett år.

Yttrandena

Utredningens förslag har i princip tillstyrkts eller lämnats utan erinran av flertalet remissinstanser. Auktorrättskommittén har emellertid avstyrkt förslaget och lantmäteristyrelsen samt Sveriges riksdrotsförbund har, utan att direkt avstyrka, uttalat sig i avstyrkande riktning. Mot utformningen av lagförslaget har flera remissinstanser framfört olika invändningar.

Frågan om innebörden av gällande rätt på förevarande område beröres i ett par yttranden. *Svea hovrätt* delar utredningens uppfattning att hos statlig myndighet upprättad karta på grund av stadgandet i 9 § författarlagen icke är föremål för upphovsmannaskydd men att övervägande skäl talar för att rätt enligt fotografilagen tillkommer staten beträffande fotobilder som framställts av statligt organ. *Auktorrättskommittén* anför, att det är svårt att ge ett bestämt svar på frågan i vilken utsträckning de officiella kartorna på grund av gällande bestämmelser är skyddade mot obehörig re-

produktion. Något avgörande i rättspraxis föreligger icke, och det måste betecknas som ovisst hur ett sådant skulle utfalla. Kommittén uttalar vidare, att enligt det förslag till ny upphovsmannarättslig lagstiftning, som uppgjorts inom kommittén, frågan, såvitt angår det författarrättsliga skyddet, är att bedöma på annat sätt än för närvarande. Det stadgande i kommitténs förslag som motsvarar den nuvarande undantagsbestämmelsen i 9 § författarlagen har sålunda fått en mera begränsad räckvidd; från skydd uteslutes endast »författningar samt beslut och yttranden av myndighet eller annat offentligt organ». Detta innebär att andra allmänna handlingar — den mån icke ett annat, i förevarande sammanhang ej aktuellt stadgande kan åberopas — skall vara föremål för författarrätt. Härav följer att kartorna, oaktat de är allmänna handlingar i tryckfrihetsförordningens mening, icke skall få eftertryckas utan vederbörande rättsinnehavares tillstånd. Ett genomförande av kommitténs förslag skulle alltså medföra ett sådant skydd för kartorna som åsyftas med de av utredningen föreslagna bestämmelserna. Den på kommitténs förslag grundade nya upphovsmannarättsliga lagstiftningen torde enligt kommittén kunna träda i kraft i slutet av 1950-talet.

Flera remissinstanser understryker, att det föreligger behov av en skyndsamt lagstiftning på ifrågavarande område. *Svea hovrätt* finner det uppenbart, att behov av upphovsmannaskydd föreligger beträffande officiella kartor som upprättats av kartverket eller sjöfartsstyrelsen. Några betänkligheter torde icke heller möta mot att i lag omgärda dylika kartor med upphovsmannaskydd. Såvitt hovrätten kan förstå, har utredningen anfört bärande skäl för att frågan om upphovsmannaskydd beträffande de officiella kartorna vinner en snar lösning. Hovrätten anser sig kunna tillstyrka, att den av utredningen föreslagna lagstiftningen kommer till stånd, därest icke alltför stora olägenheter kan påvisas i förhållande till de regler som i berörda hänseende är att vänta som resultat av auktorrättskommitténs pågående arbete. Ett liknande uttalande gör också *länsstyrelsen i Västernorrlands län*.

Kartverket understryker vikten ur ekonomiska synpunkter av att lagförslaget antages snarast möjligt.

Generalstabens litografiska anstalt anför, att de nuvarande oklara bestämmelserna rörande upphovsmannarätt till kartor enligt författarlagen har visat sig medföra vissa olägenheter så till vida som vid upprepade tillfällen andra företag utfört reproduktioner och tryck från de av kartverket upprättade officiella kartorna utan att royaltyavgifter inbetalats eller kvalitets- eller aktualitetskraven upprätthållits. Anstalten vill kraftigt understryka vikten av att den föreslagna lagen måtte träda i kraft snarast möjligt och senast den 1 juli 1956.

I vissa yttranden förordas att upphovsmannaskydd införes i vidare omfattning än vad utredningen föreslagit. Sålunda förutsätter *vattenfallsstyrelsen* vid sin tillstyrkan av förslaget i fråga om de av kartverket och sjöfartsstyrelsen upprättade officiella kartorna att frågan om andra av statliga verk framställda kartor kommer att behandlas i annat sammanhang, och samma ståndpunkt intager även *Airborne Mapping Ltd. aktiebolag*.

Domänstyrelsen ifrågasätter, huruvida ej i den föreslagna lagstiftningen skydd även bör finnas i fråga om sådana kartor som upprättas å kartverkets beställningsavdelning eller distriktsorganisationens lokalkontor vid lantmäteriet åt såväl enskilda beställare som statliga affärsdrivande verk. *Sveriges geologiska undersökning* anför, att ehuru frågan om upphovsmannarätten icke äger samma aktualitet för de geologiska kartorna på grund av dessas mera specialiserade användningsområde det dock torde böra övervägas om icke även landets geologiska kartutgivningsinstitution borde tillerkännas upphovsmannarätt för de officiella geologiska kartorna.

Överbefälhavaren och *sjökartverket* framhåller, att samma skydd som är avsett för kartor även bör tillförsäkras seglingsbeskrivningen »Svensk Lots». En sådan åtgärd skulle enligt överbefälhavaren i viss mån vara ägnad att försvåra utgivandet av privata seglingsbeskrivningar, som innehåller uppgifter till skada för försvaret.

Auktoritetskommittén uttalar i sitt avstyrkande yttrande, att frågorna om upphovsmannaskydd för de officiella kartorna varit föremål för diskussion mellan utredningen och kommittén, samt fortsätter.

Under överläggningarna har kommittén icke förordat att spørsmålet om skydd för de officiella kartorna utbrytes ur det problemkomplex kommittén behandlar och göres till föremål för speciallagstiftning. Även i andra fall, där kommittén ämnar föreslå nya eller utvidgade bestämmelser till skydd mot obehörigt tillägnande av alster av andligt arbete, ha gjorts framställningar om provisorisk lagstiftning, men kommittén har hittills icke funnit sig böra biträda dessa. Kommittén kan icke finna att behovet av omedelbart skydd på nu förevarande område skulle vara större än i dessa fall. Tvärtom kunde för några hithörande grupper provisoriska föreskrifter te sig mera motiverade. Särskild försiktighet synes påkallad med hänsyn till att här är fråga om att skydda ett statligt ekonomiskt intresse; att man just för sådant fall skulle tillgripa en så ovanlig åtgärd som en provisorisk reglering skulle troligen framkalla ovilja icke blott hos de grupper som nyss berörts utan även på många andra håll. Det bör vidare beaktas att de föreslagna bestämmelserna äro avsedda att träda i kraft den 1 juli 1956 och att de sålunda, om kommitténs förslag genomföres i planerad ordning, endast skulle bli gällande ett eller annat år. Att för så kort tid genomföra en provisorisk lagstiftning endast i syfte att skapa klarhet i en rättsfråga, om vilken nu ovisshet råder, kan icke anses påkallat. Av anförda skäl vill kommittén för sin del avstyrka utredningens förslag.

Lantmäteristyrelsen framhåller, att frågan om upphovsmannarätten till de officiella kartorna och då i första hand till den ekonomiska kartan är av särskild betydelse för lantmäteriväsendet och sannolikt även för en rad andra statliga verk. Med hänsyn till syftet med den ekonomiska kartan är det enligt styrelsens mening således nödvändigt att tillse, att en eventuell förlagsrätt icke blir så exklusiv att kartans utnyttjande i det allmännas tjänst försvåras. Dess användning får icke hindras av reproduktionsförbud. Helst borde den ekonomiska kartan jämföras med allmänna handlingar, d. v. s. vara undantagen från förlagsrättsskydd. Härför talar i främsta rummet syftet med den ekonomiska kartläggningen. Till jämförelse må påpekas att

lantmäteriets alla kartor är officiella handlingar, som vem som helst får taga del av och kopiera. Den ekonomiska kartans svartryck grundar sig i mycket stor utsträckning på en sammanställning av lantmäterikartor. På grund av ett avtal med generalstabens litografiska anstalt äger lantmäteristyrelsen för närvarande rätt att reproducera åjourförda svartryck av den ekonomiska kartan. För denna rätt får styrelsen till anstalten utbetala en viss royalty för sådana kopior som försäljes till annan än myndighet. Detta får emellertid icke fattas så, att styrelsen i princip erkänt att anstalten äger någon upphovsmannarätt till de åjourförda svartrycken utan utgör enligt uttryckligt förbehåll i avtalet allenast en kompromisslösning i avvaktan på ett slutligt avgörande beträffande förlagsrättsfrågan. Ur det allmännas synpunkt är det synnerligen angeläget, att den rättighet som lantmäteriet har att reproducera åjourförda svartryck bibehålles och garanteras och styrelsen anser det beklagligt om denna möjlighet skulle varaktigt förknippas med royaltybestämmelser. Med de förslag till lösning av förlagsrättsfrågan som utredningen framfört föreligger enligt styrelsens mening starka skäl anta att svårigheter ur förlagsrättssynpunkt kommer att uppträda, därest lantmäteriet eller andra statliga organ önskar nyttja den ekonomiska kartan eller annan karta i samband med sin verksamhet. Styrelsen finner sålunda att det ur statsverkets synpunkter kan uppstå vissa olägenheter, därest förlagsrätten tilldelas ett statligt organ för att detta i sin tur skall kunna överlåta densamma i samband med avtal om reproduktion och försäljning utav kartor. Bakgrunden till utredningens förslag synes ligga däri att kartverket med ifrågavarande förlagsrätt skall kunna träffa erforderliga avtal för reproduktion och försäljning av kartor. Enligt styrelsens mening bör ytterligare utredas om den ekonomiska kartan över huvud taget i fortsättningen bör förläggas utav ett enskilt företag. I anslutning härtill vill styrelsen framhålla att utredningen ej närmare berört de komplicerade ekonomiska sammanhang som är förknippade med överlåtelse av ensamrätt till reproduktion och försäljning. Konsekvenserna av nämnda ensamrätt för statens egen verksamhet har sålunda ej utretts. Ej heller har det verkliga värdet beräknats av den monopolställning som reproduktionsföretaget kommer att få. Det synes styrelsen kunna innebära stora fördelar för statsverket därest ifrågavarande reproduktion och distribution skulle kunna ombesörjas av ett statligt organ. Styrelsen vill i detta sammanhang erinra om att statens reproduktionsanstalt äger möjligheter till och stora förutsättningar för kartreproduktion om också icke för närvarande i den omfattning som är erforderlig för reproduktion och distribution utav det officiella karttrycket.

Sveriges riksidrottsförbund anför, att den föreslagna lagen i hög grad påverkar den verksamhet som bedrivs inom några av landets största idrotts- och friluftorganisationer, främst svenska orienteringsförbundet, svenska skidförbundet, svenska korporationsidrottsförbundet samt föreningen för skidlöpnings och friluftslivets främjande i Sverige. Riksidrottsförbundet finner det anmärkningsvärt, att utredningen icke genom kontakt med be-

rörda organisationer undersökt de praktiska konsekvenserna av lagförslaget. Ett flertal idrotts- och friluftorganisationer anordnar orienteringstävlingar sommar- och vintertid i hela landet, ofta med mycket stort deltagarantal. För dessa arrangemang kräves kartor, i regel särtryck över ett mindre område, ofta på gränsområdet mellan ordinarie kartblad. Väsentligt är att kartkostnaden icke avskräcker från deltagande. Såsom angivits i betänkandet brukar arrangörerna ofta lokalt låta framställa erforderliga särtryck. Det av utredningen framlagda lagförslaget skulle, om ensamrätten överlåtes på ett företag, innebära monopol för detta att trycka alla för nyss angivna idrotts- och friluftsutövning erforderliga kartor. Med hänsyn till idrotts- och friluftorganisationernas strävan att locka stora skaror människor ut till ett stärkande friluftsliv anser riksidsrottsförbundet, att en sådan anordning vore mycket olämplig och väsentligt komme att motverka dessa organisationers arbete. På grund av det stora antalet arrangemang komme leveranstiderna för särtryck att bli mycket långa. Beställningen finge göras månader i förväg. Arrangörerna bleve tvingade att planera alltför långt i förväg med alla de nackdelar detta medför. Med nuvarande princip kan — genom decentraliseringen — kartorna åstadkommas på endast några dagar. Kartframställningen sker samtidigt med andra förberedelser för arrangemanget, vilket är en stor fördel. Vid ensamrätt till kartframställning skapas vidare förutsättningar för högre priser. Även om de ordinarie kartbladens priser fixeras och utgör underlag för royalty till kartverket, skapas därmed icke någon garanti för tillräckligt låga priser på de särtryck som i regel används vid här omnämnda arrangemang. Riksidsrottsförbundet anser det nödvändigt, att de för verksamheten erforderliga kartorna alltjämt kan erhållas tillräckligt snabbt och till låg kostnad. Hur denna fråga bäst skall lösas bör göras till föremål för särskild undersökning tillsammans med berörda organisationer.

Några av de remissinstanser, som i princip godtagit förslaget, har gjort detta med viss reservation.

Lantbruksstyrelsen förutsätter sålunda vid sin tillstyrkan av den föreslagna lagstiftningen, att denna icke blir tillämplig på kartor, som lantbruksnämnd upprättar genom användande av ekonomiska kartan som grundkarta och inritande av planeringsförslag o. dyl.

Svenska landskommunernas förbund anför, att om upphovsmannarätt tillförsäkras kartverket denna rätt icke bör få utnyttjas på sådant sätt att ett privat företag villkorslöst lämnas ensamrätt till reproduktion av kartorna. Det bör sålunda skapas garantier för att särtryck ur kartblad, t. ex. för undervisningsändamål, kan erhållas till skäligt pris.

Sveriges skogsägareföreningars riksförbund framhåller, att rätten att mångfaldiga kartor för enskilt bruk icke begränsas av den föreslagna upphovsmannarätten. För skogsbruket föreligger ofta för olika ändamål ett behov av arbetskartor, varför denna rätt att själv framställa kopior av fotomaterial eller kartor torde vara av stort värde. Småbruket har givetvis samma behov av att på ett enkelt sätt kunna erhålla dylika kopior, men det

torde i många fall ställa sig svårt för den enskilde skogsägaren att själv ombesörja kopieringen, vilket i stället oftast torde överlåtas på skogsvårdsstyrelsen eller skogsägareföreningen. Det är därför av stor betydelse att kartverkets upphovsmannarätt icke får en sådan innebörd, att den försvårar eller omöjliggör ett dylikt servicearbete. Skogsvårdsstyrelserna, och i viss utsträckning även skogsägareföreningarna, biträder i allmänhet de enskilda skogsägarna i deras skogsbruk, varför kopior av upprättade kartor måste finnas icke blott hos den enskilde skogsägaren utan även hos skogsvårdsstyrelsen och skogsägareföreningen. Förbundet vill därför som sin mening framhålla, att den rätt att för enskilt bruk mångfaldiga material, vilket eljest skyddas genom bestämmelsen om upphovsmannarätt, även måste innebära rätt för skogsvårdsstyrelse och skogsägareförening att utföra sådant mångfaldigande för egen eller enskild persons räkning. Förbundet menar också, att skogsvårdsstyrelserna och skogsägareföreningarna måste ha rätt att för sin verksamhet förvärva på dylikt sätt mångfaldigat material, liksom också rätt att till enskilda skogsägare försälja kopior av material, som utnyttjats i sådan verksamhet.

Vad angår utformningen av den föreslagna lagstiftningen anför *auktorrättskommittén*, att denna i viss mån synes gå utöver det syfte som utredningen vill tillgodose, samt fortsätter.

För detta syfte är det tillräckligt med en föreskrift av innebörd att författarrätt må göras gällande till de kartor, varom nu är fråga, utan hinder av undantagsstadgandet i 9 § författarlagen. Den föreslagna texten säger härutöver att författarrätten skall tillkomma det ämbetsverk, som upprättat kartan. Principiellt uppstår rätten emellertid hos den eller de personer, som åstadkomma kartan. Frågan vem som i det konkreta fallet är bärare av rätten bör liksom eljest avgöras med hänsyn till föreliggande avtal, anställningsförhållande o. s. v. Att genom en bestämmelse i lag förklara rätten städse tillkomma ämbetsverket är, även om det i regel skulle motsvara det faktiska läget, mindre lämpligt och strider mot eljest gällande principer. Det är för övrigt oklart, om avsikten är att rätten skulle anses vara förvärvad av ämbetsverken eller ursprungligen tillkomma dem. Därpå beror hur skyddstiden skall beräknas.

I fråga om de föreslagna övergångsbestämmelserna framhåller kommittén, att det i anslutning till vad som allmänt brukar iakttagas på området såsom huvudregel uppställas att lagen skall äga tillämpning jämväl å verk, som dessförinnan tillkommit. I övrigt avviker bestämmelserna något från eljest gängse grundsatser. Härom anför kommittén.

Vanligen brukar man i fråga om mångfaldigande, vilket i förevarande fall är den utnyttjandeform, som kommer i betraktande, göra två undantag i principen om att ny lag skall tillämpas även på äldre verk. Dels föreskrives att redan lovligen framställda exemplar må fritt spridas även under den nya lagens regim. Dels tillåter man att redan lovligen framställda klichéer eller andra hjälpmedel, som kunna användas endast för mångfaldigande av visst verk, även efter den nya lagens ikraftträdande få begagnas för avsett ändamål samt att exemplar som framställts med stöd av sådant medgivande fritt må spridas. Båda undantagen äro motiverade av att

den som nedlagt arbete och kostnader på en lovlig verksamhet bör vara berättigad att utan hinder av nya inskränkande bestämmelser tillgodogöra sig sina insatser. I utredningens förslag har endast upptagits en regel att redan framställda exemplar fritt må spridas. I motsats till vad som eljest brukar vara fallet har rätten begränsats i tiden. Enligt kommitténs mening föreligger knappast anledning att uppställa en sådan inskränkning. Mot svarighet till det andra undantaget saknas i förslaget men synes böra införas däri. Här kan emellertid en viss tidsbegränsning vara påkallad; sättes övergångstiden till ett år torde företagarnas berättigade intressen få anses tillgodosedda.

Liknande synpunkter framför även *Svea hovrätt*.

Enligt *lantmäteristyrelsens* mening talar synnerligen starka skäl för att förlagsrätten, om sådan införes, skall tillkomma Kungl. Maj:t och kronan. Givetvis bör kronans förlagsrätt kunna handhas helt eller delvis av visst verk. Därest förlagsrätten tillägges kronan, kommer det dock att te sig helt naturligt att även andra statliga organ fritt skall kunna utnyttja den ekonomiska kartan såväl för reproduktioner för den egna verksamheten som i samband med förrättningsverksamhet åt enskilda. Av samma mening är också *Sveriges lantmätareförening*.

Departementschefen

Såsom i ärendet anförts förekommer det numera i ingalunda oväsentlig omfattning att av kartverket upprättade officiella kartor yrkesmässigt reproduceras och försäljes av andra personer och företag än det med vilket kartverket träffat avtal om dylik verksamhet, generalstabens litografiska anstalt. Om denna utveckling, som får ses mot bakgrunden av de senare årens framsteg inom reproduktionstekniken, tillåtes fortgå, kan den medföra avsevärt ekonomiskt avbräck för statsverket. Det mångfaldigande som bedrivs av utomstående måste minska värdet på förlagsrätten till kartorna och i motsvarande mån försämra statsverkets möjligheter att uppnå fördelaktiga villkor vid överlåtelse av denna förlagsrätt. Anstalten har också förbehållit sig rätt att upptaga förhandlingar om ändrade royaltysatser m. m., om den ej före den 1 juli 1956 kan medgivas ensamrätt på området.

Kartor är principiellt föremål för författarrätt och får därför icke reproduceras utan tillstånd. Att de officiella kartorna det oaktat eftertrycks torde sammanhånga med att man ansett att de såsom allmänna handlingar är uteslutna från författarrättsligt skydd. Av betydelse i detta sammanhang är en bestämmelse i författarlagen, som efter orden innebär att samtliga allmänna handlingar är undantagna från sådant skydd. Angående räckvidden av denna bestämmelse råder ovisshet och det har ifrågasatts om bestämmelsen verkligen är tillämplig på de kartor det här gäller. Utredningen, som ingående undersökt hithörande frågor, har emellertid slutligen stannat för den uppfattningen att så skulle vara fallet. Ehuru frågan, som jag antytt, är tveksam, finner jag att utredningen anfört vägande skäl för sin ståndpunkt och jag anser mig, i likhet med bland annat *Svea hov-*

rätt, böra vid behandlingen av förevarande ärende utgå från utredningens åsikt.

Utredningens förslag bygger på uppfattningen att statsverkets intresse i förevarande avseende bör skyddas genom att kartverket erhåller författarrätt till de officiella kartorna. Denna uppfattning har vunnit anslutning från så gott som samtliga remissinstanser.

Även jag vill i princip ansluta mig till tanken att de officiella kartorna bör beredas författarrättsligt skydd. Av det förut anförda framgår att sådant skydd gäller för kartor som framställs av enskilda företag. För sin verksamhet på området är statsverket ur affärsmässiga synpunkter i behov av samma skydd. Jag vill erinra om att statsverket ännu för några år sedan åtnjöt en viss faktisk — på anstalten överläten — ensamrätt på området genom att goda reproduktioner icke kunde framställas utan tillgång till kartoriginalen. Några olägenheter härav har icke förspotts.

Det bör måhända framhållas att den omständigheten att de officiella kartorna är allmänna handlingar i tryckfrihetsförordningens mening icke kan anses utesluta att man erkänner författarrättsliga anspråk till dem. Tryckfrihetsförordningen ingriper nämligen icke i gällande privaträttsliga regler och rättsgrundsatser. Av intresse är att en erinran om detta förhållande ansetts böra komma till direkt uttryck i förordningen, såvitt avser just de i upphovsmannarätten grundade rättigheterna. I 1 kap. 8 § tryckfrihetsförordningen hänvisas sålunda till att vad i lag är stadgat skall gälla om den uteslutande rätt att genom tryck mångfaldiga litterära och musikaliska verk eller verk av bildande konst, som tillkommer upphovsmannen till sådant verk. Av förarbetena framgår att detta stadgande avser även författarrätt till allmänna handlingar.

I anledning av vissa erinringar i remissyttrandena vill jag betona att genom den ordning som nu diskuteras icke avgöres under vilka former statsverket bör utnyttja ensamrätten. Detta kan, liksom hittills, ske genom att rätten mot vederlag överlåtes på enskilt företag, men även andra former kan tänkas. Frågan härom får prövas med utgångspunkt från vad som ur statsverkets synpunkt är den lämpligaste lösningen, varvid både ekonomiska och andra synpunkter måste tagas i beaktande. Självfallet bör härvid beaktas allmänhetens intresse av att goda kartreproduktioner tillhandahållas till rimliga priser.

I några av yttrandena har antytts att ensamrätten, om den överlåtes på ett enskilt företag, kunde medföra att kartornas utnyttjande i det allmänna tjänst försvårades. Jag vill härtill erinra att en överlåtelse av rätten icke behöver omfatta denna i dess helhet utan kan förenas med förbehåll i olika riktningar. Att exempelvis den ekonomiska kartan obehindrat måste kunna utnyttjas inom lantmäteriväsendet är självklart; likaså bör lantmäterikontoren i länen äga försälja kopior av svartrycket av den ekonomiska kartan då fastighetsindelningen å denna åjourförts inom kontoren. Jag förutsätter att frågan om erforderliga förbehåll kommer att beaktas i de förhandlingar som föres om överlåtelse av rätten.

Såsom utredningen framhållit utgör frågan om författarrätt till de officiella kartorna en del av det större problemet om upphovsmannarätt till allmänna handlingar över huvud, vilket prövas av auktorrättskommittén. Det kunde därför ifrågasättas om icke behandlingen av förevarande ärende borde anstå till dess reformen av den upphovsmannarättsliga lagstiftningen i sin helhet genomföres. Under hänvisning till det förut berörda förhållandet att anstalten äger upptaga nya förhandlingar om ändrade royaltysatser m. m., om den icke före den 1 juli 1956 medgivits ensamrätt på området, har utredningen emellertid ansett frågan vara så brännande att det icke synes möjligt att uppskjuta dess avgörande. Utredningen anser därför att frågan bör lösas genom lagstiftning av provisorisk karaktär.

Av de remissinstanser som ansett att de officiella kartorna principiellt bör erhålla författarrättsligt skydd har så gott som alla tillstyrkt eller lämnat utan erinran att frågan sålunda löses provisoriskt; endast auktorrättskommittén har anmält avvikande mening. Åtskilliga instanser understryker särskilt att skyndsamhet här är av nöden. Till stöd härför talar särskilt den nytillkomna omständigheten, att anstalten, enligt vad kartverket upplyser i sin promemoria av den 6 april 1956, numera förklarar sig ämna begagna sin rätt till nya förhandlingar med kartverket, om den icke före den 1 juli 1956 garanteras ensamrätt. Det är kartverkets bestämda mening, att staten vid en sådan förnyad behandling kommer att nödgas godtaga betydligt sämre villkor än de nuvarande, om icke skyddsfrågan regleras. Det bör understrykas att härvid beröres icke blott statsverkets royaltyinkomster, vilka under senare år uppgått till inemot 1/2 miljon kronor om året. I anstaltens åtagande ingår för närvarande bland annat att anstalten för endast halva kostnaden skall trycka den ekonomiska kartan, vilken är dyrbar att framställa och svår att sälja. Om anstaltens utbyte av övrigt karttryck sjunker, kan det resultera i att kartverket tvingas betala mer än halva den nämnda kostnaden, vilken i sin helhet uppgår till inemot 1/2 miljon kronor om året.

I enlighet med vad sålunda anförts synes det finnas anledning att inskrida med en provisorisk lagstiftning till skydd mot ett utnyttjande av statsverkets arbetsprodukter.

Föremålet för en sådan skyddslagstiftning bör i första hand vara de av kartverket upprättade officiella kartorna. Med dem bör likställas officiella kartor (sjökort) som upprättats av sjökarteverket eller sjöfartsstyrelsen.

Det kan diskuteras huruvida skydd bör beredas även åt andra officiella kartor än de nu nämnda. Yrkanden i denna riktning har framförts av några remissinstanser. Såsom utredningen anført föreligger dock i denna del icke samma behov av en omedelbar lösning och man synes därför utan större olägenhet kunna avvakta auktorrättskommitténs förslag och behandlingen av detta.

Man kan ifrågasätta om icke särskilda lagstiftningsåtgärder är erforderliga för att bereda skydd även åt sådana inom kartverket upprättade officiella kartor som är att anse som fotografiska bilder; fotokartor tillhör icke området för författarlagen utan faller under fotografilagen. Detta torde dock

icke vara behövt. Fotografilagen innehåller nämligen icke någon undantagsbestämmelse, motsvarande den förut berörda i författarlagen, och den anses därför vara tillämplig även på fotokartor som är officiella.

Vad angår den närmare utformningen av en lag i ämnet må anföras följande. Enligt utredningens förslag skall, oavsett den berörda undantagsbestämmelsen i författarlagen, rätt enligt samma lag tillkomma kartverket och sjöfartsstyrelsen beträffande av dem upprättade kartor. I anslutning till vad auktorrättskommittén yttrat synes det emellertid vara tillräckligt att förklara, att sådan karta skall, utan hinder av nämnda bestämmelse, åtnjuta skydd enligt författarlagen. Att därjämte föreskriva att rätten skall tillkomma vederbörande ämbetsverk är principiellt mindre lämpligt och i praktiken icke behövt. I enlighet med vedertagna principer på området bör rätten anses uppstå hos den eller de i verket anställda personer som åstadkommit kartan; på grund av föreliggande anställningsförhållanden får rätten emellertid anses övergå på staten, som i utövningen därav företrädes av verket.

Motsvarande förhållanden föreligger beträffande de kartor som härrör från sjökartverket.

Med officiella kartor torde, i enlighet med vad utredningen anført, böra anses sådana kartor som det enligt verkens instruktioner eller i övrigt enligt statsmakternas beslut åligger verken att upprätta och utgiva oberoende av huruvida beställningar å dem föreligger eller ej.

Det skydd mot mångfaldigande utan tillstånd som blir följderna av en bestämmelse i antydd riktning avser enligt författarrättsliga principer icke blott reproducering i samma utförande och skala som originalet utan även förstoringar och förminskningar och principiellt även bearbetningar. I sistnämnda hänseende må dock framhållas att det författarrättsliga skyddet principiellt icke omfattar uppgifter om fakta som framläggs i det verk varom fråga är. Detta innebär, att om vid utarbetandet av en karta sådana kartografiska element som är faktiskt givna (gränser, orters belägenhet o. s. v.) övertages från officiella kartor, den nya kartan det oaktat kan bli att anse som självständigt verk; i så fall får kartan mångfaldigas utan tillstånd.

I skyddet gäller de inskränkningar som författarlagen uppställer till förmån för vissa kulturella och samhällseliga intressen. Beträffande kartor är härvid rätten att framställa exemplar för enskilt bruk den mest betydelsefulla. Frågan om innebörden av denna rätt torde liksom hittills få avgöras av rättstillämpningen.

Den nya lagen torde böra erhålla rubriken lag om skydd för vissa kartor.

Med hänsyn till tidigare anförda förhållanden bör den nya lagen träda i kraft den 1 juli 1956. I övergångshänseende bör, i anslutning till vad auktorrättskommittén yttrat, föreskrivas *dels* att, om kartor som avses i lagen mångfaldigats före ikraftträdandet, redan framställda exemplar må fritt spridas och *dels* att klichéer och andra hjälpmedel, som kan användas endast för mångfaldigande av viss karta av angivet slag och som förfärdigats före ikraftträdandet, fortfarande fritt må användas för sitt ändamål under

viss frist, samt att exemplar som framställts med stöd härav fritt må spridas. Fristen synes lämpligen kunna bestämmas till ett år.

II. Uppmjukning av gällande sekretessbestämmelser rörande kartor

Inledning

Av säkerhetsskäl innehåller gällande lag en rad bestämmelser, som innefattar inskränkningar i den eljest föreliggande rätten att från myndigheter utbekomma sådana kartor, som är att anse som allmänna handlingar, ävensom i rätten att reproducera och sprida kartor och att från riket utföra kartor.

Utredningen har ansett sig böra undersöka i vad mån hithörande bestämmelser kan uppmjukas ävensom om i övrigt kan göras något för att underlätta för konsumenterna att få tillgång till befintligt material. Enligt utredningen bör man sålunda tillse, att hinder för erhållande och utnyttjande av det fotogrammetriska materialet ej reses i större omfattning än som är oundgängligen nödvändigt. Utredningen har vidare anfört, att en alltför långt gående restriktivitet i fråga om utlämnandet av dylikt material kan ej oväsentligt minska kartverkets möjligheter att erhålla inkomster genom försäljning av kartor och annat material.

Utredningens undersökning utmynnar i förslag till viss ändring i lagen den 16 december 1949 om förbud mot spridning av vissa kartor m. m. och till därmed sammanhängande jämkningar i de av Kungl. Maj:t samma dag meddelade föreskrifter om vad rikets allmänna kartverk, sjökarteverket och kartverkskommissionen har att med hänsyn till rikets säkerhet iakttaga vid utgivning av kartor m. m. eller vid prövning av fråga om godkännande eller tillstånd till spridning av karta, som framställts av annan än allmänna kartverket eller sjökarteverket. Utredningen förordar vidare att 1949 års föreskrifter ändras även i andra avseenden och förutsätter att från vissa andra myndigheter skall inkomma ytterligare förslag till ändringar i dessa. I förevarande sammanhang är emellertid endast anledning att beröra utredningens förslag till ändring i 1949 års lag och därmed sammanhängande jämkningar i 1949 års föreskrifter.

Aktuella bestämmelser i ämnet

Syftet med 1949 års lag är att förhindra spridning av kartor, vilka innehåller detaljer som kan vara av betydelse för rikets försvar. Enligt 1 § i lagen må genom tryck mångfaldigad, av annan än kartverket eller sjöfartsstyrelsen framställd karta över svenskt område i större skala än 1 : 1 000 000

ej hållas till salu eller annorledes spridas, om ej kartan blivit godkänd vid granskning i kartverket eller styrelsen i fråga om sådana detaljer som nyss nämnts. Beträffande karta i större skala än 1 : 20 000 kräves härutöver, att tillstånd till spridningen meddelats av kartverkskommissionen. Från lagens tillämpning har undantagits spridning inom försvarsväsendet av karta som framställts för dess räkning.

Samtidigt med lagen utfärdades kungörelse den 16 december 1949 (nr 683) angående utsträckt tillämpning av bestämmelserna i lagen. Genom kungörelsen förordnas att vad i lagen är stadgat angående tryckta kartor skall äga motsvarande tillämpning beträffande kartor, som framställts på annat sätt än genom tryck.

Närmare bestämmelser angående sådant godkännande av karta eller tillstånd till spridning därav, som avses i 1 § av lagen, har intagits i 1949 års föreskrifter.

Den tillståndsprövning i fråga om spridning av karta i större skala än 1 : 20 000, som enligt 1 § i lagen ankommer på kartverkskommissionen, upptages i första hand av en delegation inom kommissionen, bestående av vice ordföranden (kartverkschefen) och ytterligare en medlem, som kommissionen utser bland sina militära ledamöter och dessas ersättare. Är delegationens båda medlemmar ense om att begärt tillstånd bör meddelas, äger de å kommissionens vägnar besluta därom. I annat fall skall ärendet hänskjutas till behandling av kommissionen i vanlig ordning. Enligt 1949 års föreskrifter skall vid tillståndsprövningen hänsyn tagas å ena sidan till intresset av att kartan blir tillgänglig och å andra sidan till vikten av att men ej uppkommer för rikets försvar. Därest så finnes påkallat, må tillstånd begränsas till att avse spridning inom viss personkrets eller för visst ändamål (t. ex. planeringsverksamhet) eller föreskrift meddelas, att försäljning ej må ske i allmänna handeln, eller annat dylikt villkor uppställas. Beträffande karta, som utgör oförändrad förstoring av annan karta i skalan 1 : 20 000 eller mindre skala, må tillstånd till spridning icke vägras utan särskilda skäl.

Utredningens förslag

Utredningen anför, att den angivna ordningen för prövning av spridningstillstånd beträffande storskaliga kartor befunnits mindre ändamålsenlig. Å ena sidan inrymmer icke alla de kartor, beträffande vilka spridningsfrågan kan vara speciellt känslig ur försvarssynpunkt, under den fastslagna skalgränsen och å andra sidan innebär förfarandet en omgång, som fördröjer ärendenas handläggning till förfång för kartproducenterna. Vid överläggningar mellan försvarsstaben och kartverket har enighet rått om att den särskilda föreskriften om storskaliga kartor borde utgå ur lagen och att i stället i 1949 års föreskrifter bestämmelser borde införas om att kartverket respektive sjöfartsstyrelsen vid kartgranskning hade att samråda med chefen för försvarsstaben, då det gällde kartor som kunde vara

av betydelse ur försvarssynpunkt. Dylikt samråd borde äga rum i fråga om kartor som upptog detaljer av industrier, kommunikationsanläggningar m. m. av väsentlig betydelse för rikets försvar, detaljkartor över område beträffande vilket den ekonomiska kartan förklarats hemlig samt i övrigt då verkens militärassistenter så påfordrade. Därest olika åsikter i en spridningsfråga skulle föreligga mellan verket och chefen för försvarsstaben, borde ärendet underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Utredningen anser det vid överläggningarna framkomna förslaget om slopande av den dubbla tillståndsprövningen i fråga om vissa kartor i större skala än 1 : 20 000 vara ändamålsenligt. I detta sammanhang erinrar utredningen att den samtidigt framlägger förslag om att kartverkskommissionen skall ombildas till en styrelse för kartverket. Utredningen förordar sålunda, att bestämmelsen om kartverkskommissionens prövning utgår ur 1 § 1949 års lag samt att erforderliga bestämmelser rörande det samråd mellan kartverket eller sjöfartsstyrelsen och chefen för försvarsstaben i fråga om kartor, som kan vara av betydelse ur försvarssynpunkt, införes i 1949 års föreskrifter.

Yttrandena

Utredningens förslag i förevarande del har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av samtliga remissinstanser.

Departementschefen

I syfte att förhindra spridning av kartor, som kan vara av betydelse ur försvarssynpunkt, stadgas i 1949 års lag att kartor, framställda av annan än kartverket eller sjöfartsstyrelsen, icke får säljas eller eljest spridas utan godkännande av kartverket eller styrelsen. Beträffande kartor i större skala än 1 : 20 000 fordras därutöver tillstånd av kartverkskommissionen. Förslaget att slopa sistnämnda prövning och ersätta denna med en anordning enligt vilken kartverket eller sjöfartsstyrelsen vid sin granskning har att samråda med chefen för försvarsstaben, då det gäller kartor som kan vara av betydelse ur försvarssynpunkt, har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av samtliga remissinstanser och är enligt min mening ändamålsenligt. Bestämmelsen om kartverkskommissionens prövning bör därför utgå ur 1949 års lag. Erforderliga bestämmelser om sådant samråd varom nyss varit tal bör intagas i 1949 års föreskrifter. Den nya ordningen torde böra tillämpas från och med den 1 juli 1956.

I enlighet med vad i det föregående anförts har inom justitiedepartementet upprättats härvid fogade förslag¹ till

¹ Förslagen, som — frånsett att enligt desamma lagarna skolat träda i kraft den 1 juli 1956 och att enligt förslaget till lag om skydd för vissa kartor fristen för den fria användningen av sådana klichéer och hjälpmedel som omnämnts däri skolat utgå den 30 juni 1957 — är likalydande med de vid propositionen fogade lagförslagen, har här utelämnats.

- 1) *lag om skydd för vissa kartor; samt*
- 2) *lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 16 december 1949 (nr 680) om förbud mot spridning av vissa kartor m. m.*

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över det under 1) upptagna lagförslaget måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Sven Fischier

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 27 april 1956.

N ä r v a r a n d e:

justitieråden LECH,
REGNER,
LIND,
regeringsrådet LORICHS.

Enligt lagrådet den 26 april 1956 tillhandakommet utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 13 april 1956, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag om skydd för vissa kartor*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av hovrättsassessorn T. Hesser.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:
Sverker Jonson

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 25 maj 1956.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, NORUP, HEDLUND, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM.

Efter gemensam beredning med cheferna för försvars-, finans- och jordbruksdepartementen samt statsrådet Hjalmar Nilson anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, lagrådets den 27 april 1956 avgivna utlåtande över det till lagrådet den 13 april 1956 remitterade förslaget till lag om skydd för vissa kartor. Föredraganden anför följande.

Generalstabens litografiska anstalt har den 9 maj 1956 medgivit, att den i tilläggsavtalet mellan anstalten och kartverket utsatta dagen, efter vilken anstalten äger upptaga förhandlingar rörande ändrade royaltysatser m. m., ändras från den 1 juli 1956 till den 1 januari 1957. Detta medgivande har anstalten därefter i skrivelse den 15 maj 1956 bekräftat. Med hänsyn härtill torde lagen om skydd för vissa kartor lämpligen böra träda i kraft den 1 januari 1957, i följd varav fristen för den fria användningen av sådana klichéer och hjälpmedel, som omnämnts i lagförslaget, i stället bör utlöpa den 31 december 1957.

Över det ändrade förslaget till lag om skydd för vissa kartor torde lagrådets utlåtande böra inhämtas.

I enlighet med vad nu anförts har inom justitiedepartementet upprättats härvid fogade förslag¹ till *lag om skydd för vissa kartor*.

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över lagförslaget måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Sverker Jonson

¹ Förslaget, som är likalydande med motsvarande vid propositionen fogade lagförslag, har här utelämnats.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 11 september 1956.

N ä r v a r a n d e :

justitieråden LECH,
REGNER,
LIND,
regeringsrådet LORICHS.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 25 maj 1956, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag om skydd för vissa kartor*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av hovrättsassessorn T. Hesser.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:
Sverker Jonson

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 21 september 1956.

N ä r v a r a n d e:

Ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, NORUP, HEDLUND, PERSSON, LINDELL, NORDENSTAM, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM.

Efter gemensam beredning med cheferna för försvars-, finans- och jordbruksdepartementen samt statsrådet Hjalmar Nilson anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, lagrådets den 11 september 1956 avgivna utlåtande över det till lagrådet den 25 maj 1956 remitterade *förslaget till lag om skydd för vissa kartor*. Föredraganden anför följande.

Lagförslaget har av lagrådet lämnats utan erinran och torde få föreläggas riksdagen till antagande. I detta sammanhang må framhållas att auktoritetskommittén numera avgivit betänkande med förslag till ny upphovsmannarättslig lagstiftning (SOU 1956:25). Enligt detta förslag kommer sådana kartor varom nu är fråga att bli föremål för upphovsmannarättsligt skydd. Det fortsatta arbetet på denna omfattande lagreform beräknas emellertid kräva ytterligare avsevärd tid och de skäl som jag förut åberopat för en provisorisk lagstiftning till skydd för de officiella kartorna äger därför alltjämt giltighet.

Samtidigt med förslaget till lag om skydd för vissa kartor bör det vid protokollet för den 13 april 1956 fogade *förslaget till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 16 december 1949 (nr 680) om förbud mot spridning av vissa kartor m. m.* föreläggas riksdagen till antagande. Härvid bör även beträffande denna lag tiden för ikraftträdandet ändras till den 1 januari 1957.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer föredraganden att Kungl. Maj:t måtte genom proposition föreslå riksdagen att antaga de nu berörda lagförslagen.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Torsten Johansson